

KEYNESGİL İKTİSAT POLİTİKALARI ÜZERİNE

Turan YAY*

II. Dünya Savaşından sonra kapitalist dünya ekonomisinin yirmi-yirmi beş yıl gibi oldukça uzun bir büyüme ve refah dönemi yaşamasını sağlayan, Keynesgil iktisat politikaları olmuştur. Keynes'in 1936'da yayınladığı Genel Teorisi'ne atfedilen¹ bu politikalar, yeni bir buhran endişesini çok çabuk unutturup, giderek hafızalardan sildirmiş ve gerek iktisatçılar, gerekse politikacıların iktisadi olayları izleme ve değerlendirmelerinde hakim bir yaklaşıma dönüşmüştür.

Ancak son onbeş yıl içinde kapitalist dünya ekonomisinde artık tarihe karıştığı sanılan bunalım olgusunun tekrar ortaya çıktığını görüyoruz. Gelişmiş kapitalist ülkeler — ve de iktisatçıları — şimdiye kadar hiç karşılaşmadıkları bir olguyla², görülmemiş fiyat artışları (enflasyon) ve büyük işsizlik oranları olgusuyla karşılaşılıyorlar: Stagflasyon.

Stagflasyonla birlikte görülen; Keynesci iktisatçıların, politikacıların danışmanlıklarından azad edilerek yerlerine Monetaristlerin getirilmeleri, iktisat politikası aletlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve bir zamanlar çok kullanılan büyüme-planlama ve koruyucu devlet kavramlarının yerine istikrar-etkinlik-piyasa kavramlarının kullanılmalarıdır. Uluslararası Kamu Maliyesi Enstitüsü'nün 1981 ve 1982 yılları konferans konuları bunların iyi birer göstergeleridir: Sırasıyla, para ve maliye politikalarının iktisadi büyümedeki rollerini ele alan Büyüme ve Kamu Maliyesi; Etkinlik ve Kamu Maliyesi³.

Tinbergen'in deyimiyile iktisat politikasının aynadaki yansıması olan iktisat teorisindeki gelişmelere bakıldığında karşılaşılan durum konusunda da şunları söyleyebiliriz: Öncelikle, geleneksel makro iktisat eğitiminin temellerini atanlardan biri olan J.R. Hicks'in kitabının adı ilginç: Keynesgil İktisatta Kriz (The Crisis in Keynesian Economics)! Friedman tarafından popülerize edilen monetarist yaklaşımın, Keynesgil politikaların hem stagflasyonun nedeni olduğunu, hem de onu açıklaya-

* Araştırma Görevlisi, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü.

- 1 Bilindiği gibi, 1929 Dünya Bunalımı sırasında, bugün Keynes'e atfedilen, gerek iktisat politikaları önerileri (örneğin Simons, Fisher), gerekse bunların bir teori ile ifadesi (örneğin Kalecki, Mises) başka iktisatçılar tarafından da yapılmıştır. Bkz. Minsky, H.P. (1975); Leijonhufvud, A. (1968); Shand, A.H. (1980).
- 2 Machlup, F. (1978): s. 142.
- 3 Biehl, D. — Roskamp, K.W. — Stolper, W.F. (1983); Hanusch, H. (1984).

madıklarını ileri sürmeleri, Keynesgil İktisadın, Keynesçilerce yeniden ameliyat masasına yatırılmasına neden olmuştur: *Keynes versus Keynesians* tartışması; Geleneksel Hicks-Hansen (İS-LM Analizi) ya da Neo-klasik sentezi eleştirerek Keynes'i yeniden yorumlama çalışmaları.

İktisat teorisindeki bunalıma ve Keynesgil iktisat teorisine karşı bir çözüm alternatifini de Avusturya Okulundan, Mises ve F.A. Hayek'in Amerika ve İngiltere'deki öğrencileri tarafından geliştirilmeye çalışılmaktadır: Metodolojik bireyciliği ve sübjektivizmi hareket noktası olarak alan bu yaklaşım, piyasanın iletişim aracı olma rolünü, girişimcinin önemini belirtmekte ve devlet müdahalesinin asgari düzeye indirilmesini savunmaktadır⁴.

Bizim bu çalışmadaki amacımız, bir makalenin sınırlarının izin verdiği ölçüde, Keynesgil iktisat politikalarının gelişimini, eleştirilen ya da eksik görülen yanlarını özetlemek olacaktır. Buna geçmeden önce, Keynesçi okulların bir sınıflamasını yaparak Keynesgil iktisat politikalarının teorik temelini saptamak istiyoruz.

KEYNESGİL İKTİSAT

1960'ların sonlarından itibaren dünya ekonomisinde⁵ stagflasyon olgusunun yaygınlaşması, yıllardır unutulmuş bunalım⁶ sözcüğünden sıkça sözedilmesi, iktisatçıları doğal olarak iktisat politikalarını ve onun dayandığı paradigmasını tekrar gözden geçirmeye yöneltmiştir. Bir yandan 1970'lerin bunalımı ile 1929 bunalımının benzerlik ve farklılıkları araştırılırken, diğer yandan Keynesgil analizin yeniden değerlendirilmesine girişilmiştir.

Keynesgil iktisadın yeniden değerlendirilmesi, Keynes'in külliyatının (mektupları dahil) derlenerek yayınlanması ile birlikte, Keynes'in yalnız Genel Teori'si değil, tüm eserlerinin (özellikle *General Theory* ve *Treatise* ilişkisi) yeniden okunması ve ardından yoğun bir tartışma ve yayınlar dizisine yol açmıştır⁷.

Bu tartışmaların sonucunda oluşan Keynesçi akımları dört grupta toplayabiliriz⁸:

(1) *Hidrolik Keynesçiler*: Ders kitaplarında Keynes'in anlatımında kullanılan, harcamaları gelirin fonksiyonu olarak alan ve IS-LM yaklaşımı ile Keynes'in teorisini, Neo-klasik sentez içinde özel bir durum olarak gören ve J.R. HICKS, A. Hansen ve P. Samuelson'a atfedilen Keynesgil akım⁹.

4 Shand, A.H. (1980); Littlechild, S.C. (1980).

5 Dünya ekonomisi ile gelişmiş batı ülkeleri ve onlarla bağlantılı uluslararası ticaret ağını kast ediyoruz.

6 Özcan, E. (1981): s. 129.

7 Keynesgil paradigma içindeki bu tartışma, Keynes'in belirli bir konuda ne söylediği (yazdığı), bununla ne demek istediği; "Keynes bir Keynesyen miydi?", "Keynes, kendi analizini kendi yıktı" vs. şeklinde gelişmiştir. Kimilerince yarsız ve Keynes'in karından konuşturulmaya zorlandığı şeklinde değerlendirilen bu tartışma, bize göre, hakim iktisat teorisindeki krizin bir göstergesi; Keynesgil paradigmanın (Thomas Kuhn'un) "boş kutularında" artık yer kalmadığının bir işareti, ya da yeni bir paradigma arayışı olarak değerlendirilmelidir.

8 Bkz. Alada, D. (1983), Codington, A. (1976), Blaug, M. (1981): s. 222.

9 Bu akım, Leijonhufvud'ca "gelir-harcama yaklaşımı", Robinson'ca gayri-meşru Keynesçilik olarak adlandırılmıştır.

(2) *Öz Keynesçiler*: Keynes'in Quarterly Journal of Economics (1937)'de çıkan "The General Theory of Employment" makalesini ve General Theory'nin 12. ve kısmen 17. bölümlerini, Keynes'in analizinin özü olarak alan ve bu özün neo-klasik yaklaşımla kesinlikle uyuşmadığını, farklı olduğunu vurgulayan G.L.S. Shackle'in öncülük ettiği akım.

(3) *Dengesizlik Keynesçiliği*: Keynes'i, "Genel Denge Analizi" çerçevesinde ve fakat, Walrasçı olmayan bir temelde, eksik ve yetersiz bilgi (information), yanlış fiyatlar ve miktar intibakı kavramlarıyla yorumlayan, A. Leijonhufvud, R. Clower'in temsil ettiği akım.

(4) *Ricardocu Keynesçiler*: J. Robinson, N. Kaldor, Passinetti gibi Cambridge kaynaklı iktisatçıların oluşturduğu, Sraffa ve Kalecki'nin analizleri ile Keynes'in görüşlerini büyüme ve bölüşüm modelleri içinde ele alan akım. J. Robinson için amaç, Ricardo'nun çalışmasını, Marx'ça da benimsenmiş olan yanları ile Keynesgil iktisadın *hybrid*'ini üretmektedir: Ricardo eksi Say Kanunu ve Miktar Teorisi¹⁰.

Bu Keynesgil akımlardan öz Keynesci ve dengesizlik keynescileri; neo-klasiklerin, neo-klasik teorinin teorik düzeyde Keynesgil iktisadın ise iktisat politikası düzeyinde daha üstün olduğu görüşlerine karşı çıkmışlardır. Aslında *Keynes'in iktisadının* teorik düzeyde önemli olduğunu bunun ise anlaşılmadığını savunmuşlar, bu savunularını teorik düzeyde kanıtlamaya çalışırlarken, iktisat politikası üzerinde pek durmamışlardır. Post-Keynesgil akım da denilen Ricardocu Keynesgil akımın son çalışmaları ise, teorik düzey yanında iktisat politikası düzeyine de uzatılmış; bir makro model ve iktisat politikaları demeti haline getirilebilmiştir¹¹.

1960'ların sonlarında popülerlik kazanan bu üç akımın aksine hidrolik Keynesgil akım, oluşturduğu kapitalist ekonominin makro seviyede işleyişinin bir akademik teorisi ile, 1950 ve 1960'lara hakim olan Keynesgil iktisat politikası doktrinine (mali yaklaşım-fiscalism) teorik temel teşkil etmiştir¹². Bu nedenle biz çalışmamızın bundan sonraki bölümünde, kendimizi yalnızca hidrolik keynesci akımla sınırlayarak, bu akımın temel öğeleri ile iktisat politikası önerileri arasındaki ilişkiye ve bu teorik çerçeveden üretilen iktisat politikalarının değerlendirilmesine geçeceğiz.

HİDROLİK (YA DA GELENEKSELLEŞMİŞ) KEYNESÇİLİK

Keynesgil iktisat politikalarının ardında, bir ekonominin, aralarında istikrarlı ilişkiler bulunan belirli sayıda ve homojen olan akımlarla (gelir, harcama ve üretim akımları) açıklanabileceği ve buradan hareketle, tüm iktisadi faaliyet ve istihdam seviyesi hakkındaki politika amaçlarının gerçekleştirileceği düşüncesinin yattığını söyleyebiliriz¹³.

Bu düşünceye teorik düzeyde kabul edilebilirlik kazandırmak için kurulan modellerin gelişimi, J. Hicks-A.Hansen-P. Samuelson-D. Patinkin çizgisinde, Key-

10 Codington, A., a.g.e., s. 1260.

11 Bkz. Lianos, T.P. (1983-84); Lepas, A. (1980).

12 Minsky, H.P., a.g.e., Codington, A., a.g.e.

13 Codington, A. a.g.e.; Codington, A. (1983): s. 1-7.

nes'in teorisinin, klasik (neo-klasik sentez) teori içinde özel bir duruma indirgenmesi şeklinde olmuştur.

Bu çizgide geliştirilen modeller üç grupta toplanabilir¹⁴: Yalnızca Genel Teori'nin tüketimle ilgili bölümünden hareketle geliştirilen tüketim fonksiyonu modelleri; bu modellere yatırım ve portföy ilişkilerinin eklenmesiyle, para ve mal piyasalarının eş-anlı denge koşullarını formüle eden IS-LM modelleri; ve bu modellere bir derneşik (aggregate) üretim fonksiyonu ve basit bir tercih sistemi eklenmesi ile, emek piyasası denge koşullarının da elde edildiği modeller (neo-klasik sentez). Bu son modellerin işleyişinde — çeşitli piyasaların denge koşulları arasında bir tutarsızlık olduğunda bu tutarsızlığı gidermek için — kullanılan anahtar, tüketim fonksiyonuna para ve mali aktiflerin sokulmasıdır. Böylece modelin genel dengesinin belirleyicisinin, emek piyasası denge koşulları olduğunu gösteren neo-klasik sentez model dünyasının bütünselliği sağlanmış ve dönüşüm tamamlanmıştır¹⁵.

Hidrolik keynesciliğin ürettiği modelin amacı, fiyatların işlediği yada dağıtım rollerini yerine getirmeleri engellendiğinde piyasanın nasıl işleyeceğini göstermek; bir başka deyişle, fiyatların nisbi kıtlıklar hakkında bilgi yayması ve bu bilgiye dayanılarak çeşitli faaliyetlerin teşvik edilmesinde başarısız olduğu durumu analiz etmektedir¹⁶.

Bu model, harcamaların faiz elastikiyetinin çok düşük ve para talebinin faiz elastikiyetinin ise çok yüksek olduğu ölçüde işlerlik kazanacaktır.

Bu teorik temele dayanarak Keynesgil iktisat politikalarının özünü şu şekilde ifade edebiliriz: Bir ekonomide, eğer iktisadi faaliyet seviyesi, harcamalarla etkilenebiliyorsa ve eğer bu harcamalara kamu maliyesi (bütçe) aracılığıyla yön verilebiliyorsa; işsizlik, depresyon, enflasyon gibi olgular (ki bunlar, kamu harcamaları — toplam harcamalar — üretim zincirinde bir kopma yada bu zincirin yanlış kullanılması sonucu oluşur), insanların hükümet aracılığıyla müdahale ederek önleyebileceği meseleler olarak algılanmalıdır. Ekonomiler iktisat politikası otoritelerine tanınan bir takım sorumluluklarla kolaylıkla yönetilebilirler.

KEYNESGİL İKTİSAT POLİTİKALARINA YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

1950'lerde ve 1960'ların başlarında, sözünü ettiğimiz Keynesgil fikirlerin heyecanı içinde, dünya ekonomisine hakim olan Keynesgil iktisat politikalarının (günümüzden geçmişe bakıldığında daha belirgin bir şekilde görülen) şu görüşleri içerdiğini söyleyebiliriz¹⁷:

14 Minsky, H.P. a.g.e., s. 20-23.

15 Bugün bu dönüşümün vardığı yer, ders kitaplarına şu şekilde yansımıştır: Neo-klasik ve Keynesgil makro analiz aynı model içinde açıklanabilir; farklılık sadece modelin işleyeceği varsayımlardadır (Fiyat esnekliği, para aldanmasının varlığı fiyat bekleyişleri, bölüşüm etkileri). Bkz. Crouch (1972): s. 165.

16 Codington, A. (1976).

17 Hutchison, T.W. (1977): s. 25-31. Bu politika demeti, Fand, D.I. (1983)'de "aşırı keynesci-aşırı eylem yanlısı-yeniden bölüşümcü" olarak nitelenmiştir.

(i) Talep genişlemesi yaratarak, işsizlik oranının, Keynes'in normal karşılığı işsizlik oranının da altına düşürülebileceğini öne süren, *tam istihdam* görüşü;

(ii) Tam istihdam görüşüne ek olarak, *potansiyel büyümeyi maksimum kılma* görüşü;

(iii) *Fiyat istikrarının* iktisat politikası amacı olarak *önemsiz kılınması*; "enflasyon tehlikesinden söz etmek yerine, büyüme avantajları nedeniyle, (halka karşı) enflasyondan bir hastalık olarak bahsetmenin tehlikelerinden söz edilmesi"¹⁸;

(iv) Enflasyon olgusuna karşı, *yeniden bölüşümcü-gelir ve ücret*-(redistributionist) *politikaların* ileri sürülmesi.

Bu görüşler, I. Dünya Savaşı sonrasında altın para sisteminin çökmesinin ardından yaşanan 1929 Dünya bunalımının deneyimi ile, depresyon ve işsizliğin önlenmesi için, otomatik altın standartında ödemeler dengesinin izin verdiği içsel politikalarla (özellikle para politikası) yetinilemeyeceği (yani, bir çok ülkede fiyat ve ücretlerin ve maliyet yapılarının, ödemeler dengesinin gerektirdiği ölçüde aşağı çekilemeyeceği) kanısı ile birlikte yaygınlık kazanmıştır.

Keynes de II. Dünya Savaşı sonrasında, ücret artışlarının doğal gelişiminin, altın standartı gibi otomatik para sisteminin izin vereceği para miktarına göre yüksek olduğunu düşünüyor ve uluslararası otomatik bir para sistemine bağlanmaktansa, isteğe göre yönlendirilebilen para sistemi ile içsel politika amaçlarının (istihdam sorunu) gerçekleştirilmesini savunuyordu¹⁹.

Hayek'e göre, iktisat politikası otoritelerinin, isteğe bağlı olarak yönlendirilebilen para sistemi ile gerçekleştirmeye çalıştıkları içsel politika amaçlarından birincisi olan "tam istihdam doktrini" nin özü şu idi:

"Lord Keynes'in teorilerinin gelişimi, doğru bir tesbitle başlar, gerçekten de yoğun işsizliğin nedeni yüksek reel ücretlerdir. Bu görüşün ikinci aşaması ise, istenmeyen acılı sonuçlara yol açacağı için savunulamayacak olan parasal ücretlerin doğrudan düşürülmesidir. Dolayısıyla reel ücretler, paranın değerini düşürerek artırılmamalıdır. Bu, şimdilerde geniş kabul gören tam istihdam politikalarının ardındaki mantıktır."²⁰.

Keynesciler bu mantıktan hareketle giriştikleri hızlı büyüme esnasında oluşabilecek enflasyon konusundaki endişelere karşı da ya depresyon ve işsizliğe karşı uygulanan politikaların bu sefer ters yönde uygulanmasını ya da 1960'larda bu görüşlere büyük destek sağlayan Philips Eğrisini ileri sürmüşlerdir. Ancak son onbeş yılda birçok sanayi ülkesinde yüksek enflasyon ve işsizlik; verimlilik ve iktisadi büyümede düşme olgusunun (stagflasyon) aynı anda yaşanması, bu politikaların büyük eleştiri almasına neden olmuştur.

Öncelikle son yıllardaki gelişmelerin sorumluluğu, isteğe bağlı olarak yönlendirilebilen para sisteminde görülmüş ve bu sistemin, otomatik para sistemiyle olan

18 Hutchison, T.W., a.g.e., s. 31.

19 Bu iki para sistemi konusunda Keynes-Hayek-Graham tartışması için Bkz. Hayek, F.A. (1978): s. 37-52. Hayek Keynes'e karşı, bir mal sepetinden oluşan bir paraya bağlı uluslararası otomatik para sisteminin, hem altın standartı sisteminin sakıncalarını gidereceğini hem de politika otoritelerinin sorumsuzca davranışlarının dizginlenebileceğini savunuyordu.

20 Hayek, F.A. (1978): s. 83.

ilişkinin çok basite indirildiği kanısı yaygınlaşmıştır. Bu kanı, A.B.D.'de, yeniden doların altına bağlanabilme koşullarının gözden geçirilmesine neden olmuştur²¹.

Keynesgil politikaların Hayek'çe belirtilen mantığının, ancak belirli koşullarda işleyebileceğini açıkça ortaya çıkmıştır: Para arzını artırarak üretim ya da serveti, ancak, ekonomide düşük kapasite bulunduğu, fiyatlarda bir artış beklenmediği şartlar içinde, artırabiliriz. Kapasite kullanımının yeterince yüksek ve enflasyonist beklentilerin var olduğu durumda ise, para basımının sonucu enflasyon ve servetin değerinde düşme olacaktır.

Keynes'in fikirlerini A.B.D.'de yama misyonerliğini yapanlardan biri olan J.K. Galbraith'de, Keynesgil politikaların ancak depresyonda geçerli olduğunu, enflasyona çözüm getirmedeğini; başka bir deyişle bu iki olgunun birbirinin simetrigi olmadığını ileri sürerek, Keynesgil politika aletlerini ters çevirerek enflasyon olgusunu çözme çabalarını eleştirmiştir²².

Fand'ın deyişle, "1950 ve 1960'larda birçok sanayi ülkesinde politikaların örtük ya da açık bir biçimde dayandırıldığı" Philips Eğrisi doktrini de büyük eleştiriler almıştır.

İşsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkinin uzun dönemde negatif eğimli bir trade-off oluşturduğunu söyleyen bu analize göre, eğer daha fazla enflasyonu kabul edersek, işsizliği sürekli olarak azaltabiliriz.

Ancak 1970'lerde Phillips *trade-Off'unun* pozitif eğimli de olabileceği ortaya çıkmıştır: Daha fazla enflasyon, daha fazla işsizlik ve daha düşük üretim.

Bir ölçüde para-alanması varsayımına dayanan Philips Eğrisi, özellikle enflasyonun sürdüğü bir dönemde insanların para aldanmasına kapılıp kapılmayacağı sorusu ile eleştirilmeye çalışılmıştır. 1960'larda başlarında Phillips Eğrisi *trade-off'u* işlerken 1970'lerde insanların para aldanmasının (reel ve parasal ücretlerin farklı olduğunun) bilincine vardıkları ve dolayısıyla bu eğrinin ileri sürdüğü görüşlerin gerçeklemediği ifade edilmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızı bitirirken bizce yanıtlanması gereken soru şu olmalıdır: Ne oldu da, 1930'lardan ve 1960'lara kadar "yere göğe konmayan" Keynesgil iktisat teorisi ve politikaları, 1970'lerden itibaren elıştırılmeğe ve bir kenara bırakılmaya başlandı.

Sorunun yanıtı, toplum bilimlerindeki paradigmalara genel özelliklerinde aranmalıdır. Bir zamanlar başarılı olan ve "ortodox"laşan bir paradigmanın önlene-meyen düşüşü ve krize girişi üç temel nedenden kaynaklanabilir: Zamanla, teorilerin içsel tutarsızlıklarının ve eksikliklerinin anlaşılması (içsel kriz); tarihi ve kurumsal değişimler sonucu teorilerde kapsanmayan olguların ortaya çıkması ve doktrinlerin yozlaştırılarak doğmaya dönüştürülmesi²³.

21 Fand, D.I. (1983): Aslında Keynes'te de para ve servet arasındaki ilişkinin ancak "özel durumda" olumlu sonuç vereceği belirtilmiştir. Bkz. Moggridge, D. E. (1985) Ancak bu 1950'lerde gözardı edilmiştir.

22 Galbraith, J.K. (1980): s. 222.

23 Hutchison, T.W. (1977): s. 1-3.

Keynesgil iktisat politikalarının gelişimine bu üç açıdan baktığımızda şunları söyleyebiliriz:

Keynesgil politikalar 1930'lar dünyası gözönüne alınarak düşünülmelidir. Bu politikalar, bir içsel tutarlılığa sahip olduğu gibi, Keynes'in karşıtlarınca da (örneğin çalışmamızın birinci dipnotundakilere ilaveten-Pigou ve Robertson) savunulmuş ve daha fazla üretim, daha fazla istihdam ve istikrarlı bir fiyat seviyesi ile dünya krizinin atlatılmasına yardımcı olmuşlardır.

Keynesgil politikaların, zaman ve mekan bağlamından soyutlanarak ve iktisadi olaylarla politikaların ilişkisini test etmek yerine, Keynes'in karizmatik adı altında "tam istihdam-hızlı büyüme-planlı ekonomi" şeklinde içi boşaltılmış "doğma" lara dönüştürülerek uygulanması sonucu, bu politikaların gözden düşmesi doğal karşılanmalıdır. Ancak çok daha önemlisi, stagflasyon olgusunun tarihsel olarak yepyeni bir olgu olması nedeniyle Keynesgil teorik çerçeve içinde açıklanamamasıdır. Bunun sorumluluğunu da Keynes'e yüklemenin bizce bir anlamı yoktur.

KAYNAKLAR

- Alada, D. (1983): "Keynes'de Bekleyişler ve İktisadi Düşünce'deki Yeri", İktisat Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Seminer Ödevi, İstanbul.
- Biehl, D. – Roskamp, K.W. – Stolper, W.P. (1983) (Edts.): Public Finance and Economic Growth, Wayne State University Press, Detroit, A.B.D.
- Blaug, M. (1981): The Methodology of Economics, Cambridge University Press A.B.D.
- Codington, A. (1976): "Keynesian Economics: The Search for First Principles", JEL, December, 14(4), s. 1258-73.
- Codington, A. (1983): Keynesian Economics: The Search for First Principles, George Allen-Unwin, London.
- Crouch, R.L. (1972): Macroeconomics, Harcourt Brace Jovanovich, ABD.
- Fand, D.I. (1983): "Monetary-Fiscal Policy for Promoting Growth: The Merits and Shortcomings of the Keynesian Approach", İçinde: Biehl, D. – Roskamp, K.W. – Stolper, W.P. (1983).
- Galbraith, J.K. (1980): Kuşku Çağı, Çeviri: Himmetoğlu, N. – Aşçıoğlu, R., Altın Kitaplar, İstanbul.
- Hanusch, H. (1984): Public Finance and The Quest for Efficiency, Wayne State University Press, Detroit, A.B.D.
- Hayek, F.A. (1978): A Tiger By The Tail, The Institute of Economic Affairs, Hobart Paperback 4, Great Britain.
- Hutchison, T.W. (1977): Keynes versus the Keynesians. The Institute of Economic Affairs, Great Britain.
- Leijonhufvud, A. (1968): On Keynesian Economics and the Economics of Keynes, Oxford University Press, A.B.D.
- Lepas, A. (1980): "Post Keynezyen Düşünce", içinde: Dünya Ekonomisinde Bunalım, Çev. Sağlam, D. – Çakman, M.K., Ar Basım Yay. 1983, İst.
- Lianos, T.P. (1983-84): "A Graphical Exposition of a Post Keynesian Model" JPKE Winter, Vol. VI., No: 2, s. 313-23.

- Littlechild, S.C. (1980): The Fallacy of Mixed Economy, The Institute of Economic Affairs, Hobart Paper 80, England.
- Machlup, F. (1978): "Çeşitli Türden Enflasyonlar ve İstihdam Üzerindeki Etkileri", içinde: Dünya Ekonomisinde Bunalım. Çev. Sağlam, D. — Çakman, M. K., Ar Basım Yayın, İst., 1983.
- Minsky, H.P. (1975): J.M. Keynes, Columbia University Press, A.B.D.
- Moggridge, D.E. (1985): Keynes, Çev.: Talu, U. — Güney, Y., Afa Yayınları, İst.
- Özcan, E. (1981): Ekonomik Bunalımlar, Ankara.
- Shand, A.H. (1980): Subjectivist Economics, The Pica Press, Oxford.